

زبان آموزی (۲)

کتاب کار کودک و مربی
ویژه ی پیش دبستانی

نام کتاب: زبان آموزی ۲

کمیته ی برنامه ریزی و تولید محتوای پیش دبستانی استان خوزستان

محمد تقی زاده مدیرکل آموزش و پرورش خوزستان

اردشیر شجاعی معاون آموزش ابتدایی

فرزانه عیدی وندی رئیس گروه آموزش دوره ی اول ابتدایی

عبدالرسول نوری کارشناس پیش دبستانی

فروغ موسی زاده ، هما بابا احمدی ، سندس بزیان ، صدیقه حدادفر

سیما شمال زاده.

طراح و اجرا: کارگاه گرافیک دیبا ۰۹۱۶۳۱۱۳۵۰۳

اجرای گرافیک: دینا قاسمی

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به معاونت آموزش ابتدایی
اداره کل آموزش پرورش خوزستان می باشد.

ناشر: انتشارات تراس ۰۹۱۶۳۱۳۵۴۷۲

نام کتاب: زبان آموزی ۲

تیراژ: ۳۰۰۰

قطع: رحلی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۱۱۰-۵-۴

نوبت چاپ: اول. تابستان ۱۳۹۳

عنوان و نام پدیدآور: زبان آموزی ۲/کمیته ی برنامه ریزی تهیه و

تدوین محتوای دوره ی پیش از دبستان، معاونت آموزش ابتدایی

استان خوزستان: اجرای گرافیک دینا قاسمی.

مشخصات نشر: اهواز: نشر تراس، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۵۶ ص.: مصور (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۱۱۰-۵-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: گروه سنی: الف.

موضوع: آموزش قبل از مدرسه

موضوع: آموزش قبل از مدرسه — مشارکت والدین

موضوع: زبان آموزی

شناسه افزوده: قاسمی، دینا، گرافیک

شناسه افزوده: ایران. وزارت آموزش و پرورش. اداره کل آموزش

و پرورش استان خوزستان. معاونت آموزش ابتدایی

رده بندی دیویی: ۱۳۹۳ ۲۳/۲۱۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۷۹۱۷۳

زبان از ویژگی‌هایی است که به انسان نسبت داده شده است ، مانند دین ، اخلاق ، و به طور کلی فرهنگ که دیگر موجودات عالم آنها را دارا نیستند. زبان یکی از فرآیندهای ذهنی است که جایگاه آن در مغز است و اصول و قواعد خاص خود را دارد. عامل مهمی برای رشد شناخت و ابزاری برای نماد سازی تجارب انسان در ذهن اوست که این قدرت نماد سازی نیز منحصر به انسان است و حیوانات از این توانایی برخوردار نیستند.

زبان، با تفکر ارتباط تنگاتنگی دارد و بریکدیگر تاثیر متقابل می‌گذارند. حافظه، آگاهی و حل مسئله که فرآیندهای تفکرند، با دخالت زیادی در به کارگیری زبان در ارتباط اند.

کودک پنج ساله ی فارسی زبان که به مراکز پیش دبستانی پا می گذارد، بربنیان اصلی زبان مادری خود تسلط دارد. او آن را با استفاده از دستگاه فراگیری زبان که خداوند در فطرت او نهاده، از اطرافیان فرا گرفته است؛ بر نظام صوتی و آوایی تسلط دارد. بین آواهای گفتار تمیز قایل می شود؛ تکیه کلمات و مکثهای لازم را درک کرده و به کار می برد؛ بسیاری از کلمه ها را با تلفظ صحیح بیان میکند؛ نسبت به فرصتهایی که در محیط اجتماعی در اختیارش گذاشته شده و متناسب با محرک‌هایی که در معرضشان قرار گرفته و به نسبت ویژگی سنی و شناختی خود، خزانه ای از واژگان را دارد و با استفاده از این واژگان و الگوهای دستوری خود، گفته های دیگران را می فهمد و منظور خود را به دیگران می رساند.

فرایند زبان آموزی کودکان از محیط بدین گونه است؛ آواها، واژه‌ها، ساختها و الگوهای دستوری زبان را از اطرافیان شنیده، با الگوها و نمونه های زبانی که به طور فطری در ذهن دارند، تطبیق می دهند. هم زمان با شنیدن زبان ، رفتارهای اطرافیان را هم که برایش معنا دار است ، مشاهده می کند. بر اثر ارتباطی که بین شنیده ها و دیده ها برقرار می کند، هم صورت زبان را که حاوی آواها، واژه ها، ساختها و الگوهای دستوری است و هم معنای زبان را دریافت می کنند، آنها در روند رشد خود از میان آنچه را که دریافت و در ذهن خود پردازش کرده اند؛ و معمولاً برای هر کودکی ، شخصی و منحصر به فرد است؛ به منظور برقراری ارتباط با اطرافیان، در سخن گفتن استفاده می کنند. دانش زبانی از طریق گوش دادن به نظام یک زبان در ذهن ایجاد می شود. سخن گفتن هم با وجود دارا بودن چنین دانشی است که به وقوع می پیوندد. همانطور که دانش موجود در ذهن، به سخن گفتن کمک می کند، برای خواندن و نوشتن نیز وجود چنین دانشی حیاتی است.

وظیفه مربی برای کودکان فارسی زبان آموزش زبان نیست بلکه رشد و توسعه، تکمیل و تعمیق، تصحیح و جهت دار کردن مهارت‌های زبانی است، زیرا آنان هنگام ورود به مراکز پیش دبستانی بر چارچوب اصلی این زبان مسلط هستند. مربی تلفظ آنان را تصحیح می کند؛ به گسترش خزانه ی واژگانی چه از نظر تعداد کلمات و چه از حیث جنبه های دگر معنایی کلمه هایی را که از پیش می دانسته، می پردازد؛ کودکان را هدایت می کند تا الگوهای دستوری صحیح را بیشتر از پیش به کار بندند. متناسب با موقعیت زمانی و مکانی که در آن قرار دارد، صحبت کنند. بین نوع جمله هایی را که با مخاطب بزرگسال و خرد سال، بالا دست و پایین دست باید به کار ببرند، فرق گذارند؛ از قیدها و صفت‌های بیشتری استفاده کنند؛ وجه ها و زمانهایی را که تا کنون کمتر به کار می بند اکنون بیشتر استفاده کنند.

آنان را به جنبه های هنری زبان آشنا کرده و این مهم را که باعث تراوشات خلاقیت زبانی است، در آنها توسعه دهند؛ کودکان را در معرض تشبیه ها و استعاره های ساده قرار دهد و بال و پر خلاقیت زبانی آنها را بگستراند.

تفکرشان را با کمک زبان در فرآیند های مختلف ذهنی رشد دهد، بطوری که در حد ظرفیتهای شناختیشان در موقعیت های مختلف بتوانند به طبقه بندی، استدلال، تجزیه و تحلیل های سطح بالاتری بپردازند. به کمک اطلاعاتی که از طریق گوش دادن کسب کرده اند و به شناخت بیشتری از دنیای اطراف دست یافته اند، نه تنها قدرت ادراک آنها بالاتر می رود بلکه تفکر درباره پدیده ها برایشان بهتر شده و زودتر به سطوح بالاتر تفکر می رسند. این امر آنها را برای مهارتهای کتبی زبان و یادگیری های بعدی هرچه بیشتر آماده تر می کند.

ساختار و اهداف کتاب زبان آموزی جلد (۱ و ۲) :

به منظور رشد و توسعه، تکمیل و تعمیق، تصحیح و جهت دار کردن مهارتهای زبانی (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن) در کتاب زبان آموزی جلد (۱ و ۲) برای بالا بردن ارزش مهارتهای شفاهی زبان (گوش دادن، سخن گفتن) طی فعالیتهای متنوعی این فرصت را برای کودکان پنج ساله فراهم کرده ایم. لذا از شما مربیان گرامی می خواهیم قبل از آموزش کتاب زبان آموزی جلد (۱ و ۲) با مطالعه ی دقیق «راهنمای برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی دوره ی پیش دبستانی» و با آگاهی از اهداف و فعالیت های این دوره به آموزش کتاب بپردازید.

ساختار کتاب زبان آموزی جلد (۱ و ۲) شامل تصاویر، داستان، تصویرک ها، کار با کودک و شیوه ی اجرا می باشد که در ذیل به اختصار به اهداف آنها می پردازیم:

۱- تصاویر :

تصاویر محمل خوبی برای پرورش مهارتهای شفاهی از قبیل گوش دادن، سخن گفتن و تصویر خوانی و همچنین مهارتهای کتبی یعنی خواندن و نوشتن می باشد. در این کتاب بر شکل گفتاری و شفاهی زبان تاکید بیشتری بوده که در این میان، درک شنیداری از اهمیت ویژه ای برخوردار است. نو آموزان باید به این توانایی برسند که منظورشان را به صورت کلامی و غیر کلامی بیان کرده و گفته های دیگران را درک کنند. تصاویر، سواد دیداری نو آموزان را بالا می برند و علاوه بر گفت و گو درباره ی آن چه در تصاویر می بینند اجازه دهیم از تخیل خود استفاده کنند. تصاویر استفاده شده در کتاب تک موضوعی یا متوالی «تصاویر سریالی» می باشند که سعی شده با دانسته های قبلی نو آموزان ارتباط تنگاتنگی داشته باشد و آنها را برای ورود به فعالیت و ایجاد ارتباط با موضوع فعال کند. تصاویر تک موضوعی ابزار مناسبی برای آموزش اشیاء است. علاوه بر نام اشیاء ما میتوانیم قیدها، صفات، ضمائر و همچنین ساختارهای دستوری ساده را از طریق تصاویر به نو آموزان خود معرفی کنیم.

همچنین در این کتاب تصاویری استفاده شده که هدف آنها آموختن مجموعه ای از واژه های به هم مرتبط

است که به یک شبکه‌ی معنایی تعلق دارند مانند تصویر کلاس که شامل میز، صندلی، تخته و تخته پاک‌ن می باشد. با استفاده از تصاویر می توان بسیاری از مفاهیم را که قابل عینی شدن هستند، آموزش دهیم مانند زیر، رو، بالا، پایین، مفرد بودن و جمع بودن کلمات، بالا رفتن، سرازیر شدن، خوشحالی، غمگینی، شادابی، پژمردگی و ...

در تصاویر متوالی «تصاویر سریالی» داستانی را که به صورت مصور آمده با مشاهده‌ی آنها و ترتیب گذاری رخ دادها، کل داستان را متوجه می شوند و درباره آن گفت و گو می کنند که ممکن است این گفت و گوها ساختار توضیح گویی یا داستانی داشته باشد.

۲- داستان :

متن داستانها هم به صورت کامل و هم به صورت ناتمام آمده است و شما مربیان می توانید آنها را هم به صورت متن نوشتاری و گاه به صورت محاوره ای «شیوه‌ی قصه گویی» برای نو آموزان بخوانید و از آنها بخواهید به داستانها خوب گوش داده تا در پایان به سوالات پرسشی یا صحیح - غلط پاسخ دهند، یا درباره‌ی داستانها به زبان کودکانه گفتگو کنند و یا پایان بعضی از داستانها را حدس بزنند و آن را کامل کنند. بهتر است در ماههای اول داستانها به صورت محاوره ای « شیوه‌ی قصه گویی» گفته شوند.

معمولا کودکان از شنیدن یک داستان برای چندین بار لذت می برند مربیان می توانند یک داستان را با استفاده از ابزارهای متفاوت، چندبار برای آنها تعریف کنند. مثلا یک بار با استفاده از تصویر یک بار بوسیله عروسکهای متحرک، و بار دیگر در هنگامی که کودکان در حال نقاشی کردن یا بازی و ... هستند. حتی مربیان می توانند داستانهای مشابه با آن را نیز برای آنان تعریف کنند.

توجه و دقت به صداهای اول و آخر کلمات، نماد تصویری را با نماد نوشتاری تطبیق می دهند.

۳- کار با کودک:

در بخش کار با کودک، کودکان به درک و دریافت هسته‌ی معنایی پیام از داستانها، تصاویر، شعر و چیست آن به درک نظریات محسوس گوینده، ارتباط میان بخشهای یک کلام، تشخیص توالی رویدادها در تصاویر و داستانها، شرکت در گفت و گوهای کلاسی، پاسخ به سوالات هم گرا و واگرا، سخن گفتن در برابر جمع، نمایشهای خلاق، پانتومیم ها، بیان احساسات، مکالمه های دو نفره، نقاشی کردن قسمتی از داستانها، بیان خاطره و ... می پردازند. حتما نو آموزان برای رسیدن به این اهداف باید به دستور کارها خوب گوش دهند تا عملکرد مناسبی داده باشند.

۵- شعر و سرود :

برای اینکه نو آموزان در معرض بازی های زبانی قرار گیرند، بهتر است مربیان از آواها و اشعار کودکانه استفاده کنند. معمولا نو آموزان از تمرین مداوم زبان آهنگین و موزون خسته نمی شوند و حتی مدتها آنها را نیز تمرین می کنند. اشعاری را انتخاب کنید که شامل ساختار های زبانی و واژگانی باشد و آنها را با نو آموزان بخوانید. نو آموزان به صورت ناخود آگاه به یادگیری این عناصر می پردازند و با تکرار آنها به

راحتی آن عناصر زبانی را در ذهن خود جای می دهند.

۶- چیست آن؟ :

مداول ترین شیوه ی آموزش واژه که کاربرد بسیاری برای نو آموزان در گروه های سنی متفاوت دارد ، استفاده از بافت زبانی است. به این معنا که مثلا واژه صندلی به کمک واژه های دیگر برای نو آموزان معرفی می شود. به این صورت که صندلی ، وسیله ای است که چهار پایه و یک سطح صاف دارد و برای نشستن روی آن استفاده می شود. استفاده از چیست آن؟ باعث می شود واژه هایی که نو آموزان از قبل می دانند ، برای آنان تکرار شود و تکرار یکی از عوامل مهم در درونی شدن دانستنی ها در ذهن است.

۷- شیوه ی اجرا :

هدف از این فعالیت شفاف کردن روند کار مربیان برای آموزش کتاب می باشد. لازم به ذکر است که در تمام این کتاب مربیان اجازه ی استفاده از فعالیت های مشابه به منظور گسترش و تعمیق بخشیدن به ارتقای یادگیری نو آموزان را دارند و این کتاب می تواند الگوی بسیار خوبی برای پرورش مهارت های یازده گانه ای که در کتاب «راهنمای برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی» در قالب فعالیت هایی مانند شعر و سرود ، بازی ، فیلم ، نقاشی ، نمایش خلاق ، مشاهده ، آزمایش ، گردش علمی و ... باشد.

منابع :

۱- عصاره، فریده؛ واژه آموزی در زبان آموزی، مجله رشد ابتدایی، ۱۳۸۱

۲- فریده عصاره، مونا بافته؛ زبان آموزی کودکان پیش دبستانی (با تاکید بر زبان دوم و مناطق دو زبانه)، انتشارات

مدرسه، ۱۳۹۱